

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (2. rész) – Begidsán Katalin

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretném megosztani Olvasóinkkal. Ezeknek a képeknek a piaci értékét nem ismerjük – talán nem sok –, érzelmi értékük azonban felbecsülhetetlen.

A kép története

Kisgyerekkoromban ez a portré – másokéval együtt – szeretett Nagymamám ágya fölött lógott. Akkoriban csak annyit kérdeztem: „ki volt ez?“, és megelégedtem az- zal, hogy „Begidsán Katalin”. Mire egyebet is kérdeztem volna, már késő volt – pedig, ej de sok kérdésem lenne ma már! Sovány vigasz, hogy valószínűleg szegény nagyanyám se tudott róla többet, mint hogy valamiféle ősről volt. Azóta a kép többször öröklődött, de tulajdonosai eddig mindig megelégedtek az- zal, hogy ragaszkodtak a képhez és nem foglalkoztak az ábrázolt előd kilétével.

Ki volt Begidsán Katalin?

Az erzsébetvárosi Lukácsokat kutatva juttattam el Lukáts Lukács („erzsébetvárosi szenátor és postamester Zalatnán”) feleségéhez, aki a Zalatnán üldözötteket mentő Lukács Rózának, illetve – több testvérével együtt – az „aranybánya-tulajdonos” Lukács Dávidnak is az édesanyja volt.

A Begidsán família szamosújvári származásáról az örmény temető máig megőrzött Begidsán-sírfai és több elszórt utalás tanús- kodik. (Sajnos, a szamosújvári örmény ka- tolikus anyakönyvek, bár újra hozzáférhe- tők, de nincsenek feldolgozva és örmény- betűs lejegyzésük miatt erre egyelőre nincs

is sok remény.) A család ku- tatását megnehezíti, hogy a Begidsánok viszonylag sokáig őrizték az örmény hagyomán- yokat, amiről tanúskodik az a számtalan név, amivel a család magát nevezte: Begidsán mellett volt a ne- vük Thorosz, Todor, Csár, Eördögh¹, Fekete. Maga Katalin asszony a zalatnai anya- könyvben az alábbi alakok- ban szerepel (mai szóhasználatunkkal): „Begidsán lánya Katalin”; „Lukácsné Katalin, Tódorék lánya”; „Tódorék Katalin- ja”; „Katalin Erzsébet, Begidsán Tódor lánya”; „Begidsán lánya Katalin”; „Dávid lánya Katalin”. (Hangsúlyozni kell, hogy a környező adatok alapján bizonyos, hogy mindegyik megnevezés ugyanarra a szemé- lyre vonatkozik!) Leánya, Lukács Róza keresz- telési anyakönyvi kivonata szerint neve Begidsán Katalin, ezért a sokféle név- változat közepette is ezt tartjuk „hiteles”- nek. A vonatkozó szakirodalom² alapján ma úgy vélem, hogy Begidsán Katalin a közös

szerepel (mai szóhasználatunkkal): „Begidsán lánya Katalin”; „Lukácsné Katalin, Tódorék lánya”; „Tódorék Katalin- ja”; „Katalin Erzsébet, Begidsán Tódor lánya”; „Begidsán lánya Katalin”; „Dávid lánya Katalin”. (Hangsúlyozni kell, hogy a környező adatok alapján bizonyos, hogy mindegyik megnevezés ugyanarra a szemé- lyre vonatkozik!) Leánya, Lukács Róza keresz- telési anyakönyvi kivonata szerint neve Begidsán Katalin, ezért a sokféle név- változat közepette is ezt tartjuk „hiteles”- nek. A vonatkozó szakirodalom² alapján ma úgy vélem, hogy Begidsán Katalin a közös

¹ Mivel az örmény csár magyar jelentése ör- dög, ezért az Eördögh nyilván az örmény Csár név „elegáns” írásmódú megfelelője. Hasonló- képp, a „sötétség fejedelmére” utalhat a család Fekete neve is.

² Száva Tibor-Sándor: Székelyföldi magyarör- mény családok, 2012

eredetű Thorosz–Begidsán–Sultán család- csokor leszármazottja, s ha ez igaz, akkor Begidsán Katalin és a máshol bemutatott Temesvári Lukács negyedfokú unokatest- vérek voltak.

Begidsán Katalin 1790-ben született. Bár atyja gyergyószentmiklósi születésű volt, de az ottani anyakönyvekben egyetlen ismert családneve alatt sem sikerült Katalin szüle- tésének a nyomára lelteni. Az bizonyos, hogy 1807-ben Zalatnán ment férjhez Lukáts Lukács szepapámhoz, ennek már anya- könyvi nyoma van. Házasságukból 11 gye- rek születéséről van adatunk, de mára már egyetlen fiági leszármazottról se tudunk.

Az 1850-ben a zalatnai vérengzéskor a kincstári vagyonban esett károkat kivizs- gáló vizsgálati jegyzőkönyv beszámol róla, hogy Lukáts Lukácsot és feleségét (Begidsán Katalint!) 1849 nyarán kis hí- ján kivégezték az oláh fegyveresek, ekkor tehát bizonyosan élt még. Férje síremlé- kén (ami kivételes szerencsénkre ma is áll a zalatnai római katolikus temetőben) nem szerepel a neve, Lukáts Lukácsot tehát va- lószínűleg túlélte, azonban sem Zalatnán, sem Gyergyószentmiklóson nem sikerült eddig temetésének a nyomára bukkanni. Leányának, Lukács Róza ükanyámnak az 1877-es gyászjelentésén már nem szerepel a gyászolók közt, így egyelőre annyit tu- dunk, hogy valamikor 1861 és 1877 között halhatott meg.

Közös égbolt alatt

címmel a Pest megyei Ceglédberecelen 2014. szeptember 12-13-án rendezték meg a Magyarországi Nemzetiségek Országos Találkozóját. A rendezvény fővédnöke *Soltész Miklós* az Embe- ri Erőforrások Minisztériuma egyházi,

A kép öröklődését tekintve valószínűnek tűnik, hogy arcképét valamikor 1850 táján festhették, amikor Róza leánya férjhez ment és Zalatnáról Gyulafehérvárra költözött.

Begidsán Katalin arcképe

Begidsán Katalin arcképe mintegy 30 cm x 30 cm méretű, eredeti keretében se külön- leges nagyságú. A kép egy, az életnagysá- gúnak mintegy fele nagyságában ábrázolt, némileg falusias kinézetű, szemmel lát- hatóan egészségtől kicsattanó pirosposz- gás arcú asszonyt mutat. Egyszerű, de nem szegényes ruhájára kockás kendő terül, fe- jén finom főkötő. Ékszerként a nyakában piros korallból fűzött apró szemű, négysor- os nyaklánc. A kendő alól előbukkanó jobb keze gyűrűs ujján finom, nem hivalkodó kö- ves gyűrű. Kezében pár szál nefelejcsot tart, ami megerősíti a feltételezett datálást: a kép alighanem Róza lányának búcsúzása alkal- mából készült. Ekkor Katalin asszony hat- van éves körül lehetett, amit a kissé idealizá- ló művész némileg megszüpített: képen Ka- talin asszony tán fiatalosabbnak hat, akiből semmiképpen nem néznénk ki 11 gyermeket.

A képet ma Begidsán Katalin szép- unokái őrzik, róla más emlék nem ma- radt. Lányáról, Lukács Rózáról (férjezett Woyciechowski Józsefnéről) viszont több festmény is megmaradt, amiknek az egybe- vetése igen tanulságos lesz, egy következő alkalommal.

nemzetiségi és civil kapcsolatokért fe- lelős államtitkára volt, aki – *Török Jó- zsef* polgármester köszöntő szavai után – megnyitotta a rendezvényt a helyi Dózsa György Kulturális Központban. A pénteki program egy konferenciával

kezdődött: *dr. Deák Imre* helyettes államtitkár „A nemzetiségi politika sarokpontjai” címmel tartott előadást, majd *Banai Péter Benő*, a Nemzetgazdasági Minisztérium államháztartásért felelős államtitkára „A nemzetiségi önkormányzatok költségvetési támogatása” címmel tartott érdekes előadást, őt a Ceglédberceli Német Önkormányzat elnöke *Farkas Szabolcs* követte, és az elmúlt négy év működését és annak forrásait mutatta be. Ezt követően a jelen lévők kaptak szót és kérdezték az államtitkárokat, konkrét problémákról. Még egy előadás hangzott el, a „Nemzetiségek megjelenése a médiában” címmel, az MTVA képviselője vázolta fel a jelenlegi helyzetet, majd ismét hozzászólások következtek. *Fuzik János*, az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségi Bizottságának elnöke foglalta össze a konferencia tanulságait és invitált a konferencia utáni gálaműsorra, melyben fellépett a helyi fúvószenekar, a több generációs néptáncsoport és helyi lakodalmast adtak elő.

A rendezvény szombaton a szabadtéri színpadon és az ízek és kézművesek utcájában folytatódott Kulturális- és Gasztrfesztivállal. Nemzetiségi ételeket kóstolhattak, a színpadon táncokat, dalokat, produkciókat láthattak a nézők. (*Baratsag.hu – 2014. 09. 18.*)

Mi is ott voltunk

A rendezők megkeresésére és kérésükre – kissé későn – az Erdélyi Örmény

Soltész Miklós
államtitkár

Török József
polgármester

Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat elvállalta a hazai örménység bemutatását és képviseletét a rendezvényen, miután az Országos Örmény Önkormányzatot hetekig nem tudták elérni. Úgy gondoltuk, hogy ha 12 nemzetiség mindegyike fontosnak tartotta az első országos nemzetiségi fesztiválon való részvételt, akkor az örmények sem maradhatnak ki belőle.

Szeptember 12-én, a konferencián *dr. Issekutz Sarolta* elnök képviselte a hazai örménységet és szólt hozzá az egyes témakörökhöz. 13-án *Heim Pál* fővárosi elnökhelyettes mutatta be az EÖGYKE által biztosított mini kiállításon az örmény népművészeti babákat, az örmény ABC-t, a könyveinket és egyéb kiadványainkat, majd filmvetítéssel, örmény zenei aláfestéssel tette hangulatossá a sok érdeklődőt vonzó örmény sátor.

Örömmel mentünk és örömmel tettük. Meg is volt a pozitív visszajelzése, hogy

Örmény népművészeti babák és könyvek

ott voltunk, együtt, tizenhárman.

dr. Issekutz Sarolta

*

Köszöntöm a „Közös égbolt alatt” nemzetiségi kulturális seregszemle Rendezőt és valamennyi Résztvevőjét!

A hazai örmény diaszpóra a világon a legidősebb az örmény diaszpórák közül. Őseink 1239-ben kellett elmenekülniük az őshazából, az „ezeregytornyú Ani” székesfővárosból. 1672-ben telepedtek le Erdélyországban. Mára kb. 15-20 ezren lehetünk, de a népszámlálás csupán 3571 főt mutatott ki. Ennek oka, hogy úgy itthon, mint Erdélyben az örmény gyökerűek magyarnak vallják már magukat (magyarörmények), de kulturális és hitéleti identitásuk megmaradt örménynek. Büszkék vagyunk arra, hogy őseink a magyar haza védelmében 70 főtiszt és 2 aradi vértanút adtak a hazának.

dr. Issekutz Sarolta hozzászólása

Számtalan művész, tudós, gazdasági szakember, mérnök stb. – gyökereiben örmény – gazdagította a befogadó magyar nemzet társadalmát, kultúráját, gazdasági életét.

A magyar anyanyelvű örményeket az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület fogja össze, amely Fővárosi Örmény Klub néven 1997-től kulturális identitásörző programokat szervez, kiállításokat rendez, könyveket ad ki, 18 éve megjelenteti az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek ingyenes havilapot.

A nemzetiségi seregszemlén népviseleti babákkal, könyv- és egyéb kiadványainkkal várjuk a kedves Érdeklődőket, amelyekből a történelmünket, az örmény neveket, az ősi népviseletet, a művészeinket, gasztronómiánkat stb. ismerhetik meg. Erdélyi örmény népzene és egyházi énekek (saragánok) teszik hangulatossá bemutatónkat.

Szeretettel várunk mindenkit!

dr. Issekutz Sarolta elnök

Örmény sátor a Magyarországi Nemzetiségek Országos Találkozóján, Ceglédbercelen

(Megjelent a „Közös égbolt alatt c. kiadványban.)